

**Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o temi „Uloga mladih u zelenoj tranziciji”
(Razmatračko mišljenje na zahtjev švedskog predsjedništva)**

(2023/C 184/03)

Izjestiteljica: **Nicoletta MERLO**

Zahtjev švedskog predsjedništva Vijeća:	dopis od 14.11.2022.
Pravna osnova:	članak 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije
Nadležna Stručna skupina:	Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	8.3.2023.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	22.3.2023.
Plenarno zasjedanje br.:	577
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	152/00/01

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO smatra da mladi mogu i moraju imati ključnu ulogu u kontekstu zelene tranzicije i da je novi model upravljanja – koji je uključiviji i kojim se može osigurati aktivno sudjelovanje mladih u procesima donošenja odluka i prevladati prepreke koje još postoje – od ključne važnosti.

1.2. EGSO naglašava da je važno osigurati da organizacije mladih imaju vodeću ulogu u procesu donošenja odluka te u razvoju i širenju projekata povezanih s održivošću i okolišem, među ostalim tako da im se zajamči potrebna financijska potpora.

1.3. EGSO smatra da je od ključne važnosti neprestano pratiti sadašnje i buduće učinke javnih ulaganja na mlade, uključujući ulaganja povezanih sa zelenom tranzicijom. To se može postići ocjenjivanjem gospodarskog, političkog i socijalnog učinka politika koje treba provesti, koristeći se pokazateljima, prije, tijekom i nakon njihova donošenja.

1.4. EGSO potiče institucije EU-a i države članice da provedu mjere i mehanizme kojima će osigurati da se perspektiva mladih uzima u obzir u svim područjima politika i stvoriti prostor u kojem se može zajamčiti aktivno sudjelovanje mladih potpunim usvajanjem ocjene učinka EU-a iz perspektive mladih.

1.5. EGSO smatra da inicijative i politike koje će se usvojiti u kontekstu Europske godine vještina treba povezati sa zelenom tranzicijom, održivim razvojem i izazovima s kojima se mladi suočavaju u svijetu koji se brzo mijenja.

1.6. EGSO smatra da je bitno voditi računa o obrazovanju i razvoju vještina koje se očekuju od mladih u vezi s tim pitanjem. U tu svrhu treba zauzeti međusektorski pristup kojim se mogu pružiti teorijske i praktične vještine, među ostalim provedbom i unapređenjem prelaska iz škole na posao i strukovnog naukovanja, a pritom treba uključiti i socijalne partnere. Osposobljavanje o tim temama trebalo bi i strukturirati – osmisliti ga i razviti u skladu s regijama i njihovim potrebama, u sklopu šireg nacionalnog okvira.

1.7. EGSO smatra da obrazovanje o pitanjima održivosti i zaštite okoliša treba početi već u ranoj dobi usvajanjem inovativnih obrazovnih alata kojima se u obzir uzimaju zaštita okoliša, socijalni i gospodarski razvoj i ostvarivanje s njima povezanih ciljeva. Da bi se to postiglo, ključni su kvalitetno obrazovanje za sve i dostojanstven rad za one koji obrazovanje pružaju.

1.8. EGSO naglašava da škole treba uključiti u zelenu tranziciju u dogovoru s lokalnim vlastima i u skladu s izvanškolskim aktivnostima, a pogotovo s organizacijama mladih i organiziranim civilnim društvom, čime se povećava osviještenost i sudjelovanje običnih građana. U vezi s time, EGSO pozitivno ocjenjuje iskustvo projekta „Zeleni Erasmus” i s veseljem iščekuje njegovu provedbu.

1.9. Kako bi se i mladim i starijim radnicima pružile vještine za upravljanje inovacijama potaknutima zelenom tranzicijom, EGSO smatra da je važno ulagati u učenje temeljeno na radu i promicati osposobljavanje na radnom mjestu, kvalitetna pripravništva i naukovanja kojima se može stvoriti koristan dijalog između tržišnih potreba i individualnih vještina mladih. Socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje mogu u tom pogledu imati ključnu ulogu.

1.10. EGSO smatra da je neophodno imati holističke politike osposobljavanja koje su integrirane u industrijske politike, koordinirane s drugim razvojnim strategijama i detaljno planirane na regionalnoj i lokalnoj razini u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima kako bi se osigurala pravedna zelena tranzicija u kojoj nitko nije zapostavljen.

1.11. Kako bi se osiguralo odgovarajuće sudjelovanje žena u sektorima povezanim sa zelenom tranzicijom, EGSO smatra da rodna ravnopravnost mora biti sastavni dio zelene tranzicije. Države članice trebale bi uložiti više sredstava u profesionalnu orijentaciju mladih tijekom školovanja i pružiti im podršku pri prelasku u svijet rada učinkovitim javnim službama za zapošljavanje koje su na odgovarajući način povezane s proizvodnom strukturom njihove regije.

1.12. Mladi poduzetnici i poduzetnice mogu imati važnu ulogu u razvoju inovacija, među ostalim u području zelene tranzicije. EGSO smatra da te mlade treba poticati posebnim osposobljavanjem, podupiranjem inovativnih projekata i osiguravanjem odgovarajuće financijske potpore.

1.13. Kako bi se zajamčila pravednost zelene tranzicije i izbjeglo zatvaranje poduzeća i posljedični gubitak radnih mjesta, EGSO smatra da je državama članicama prioritet ulagati znatna sredstva (počevši od onih iz nacionalnih planova za oporavak i otpornost) u pružanje potpore poduzetnicima koja moraju preoblikovati svoje djelatnosti, u preraspodjelu viška radne snage i u podupiranje poduzetnika, osobito mladih, koji namjeravaju ulagati u zelena poduzeća.

2. Kontekst mišljenja

2.1. Švedsko predsjedništvo Vijeća EU-a zatražilo je ovo razmatračko mišljenje kako bi se istražila uloga mladih u zelenoj tranziciji.

2.2. „Zelena tranzicija” odnosi se na tranziciju gospodarstva i društva EU-a prema postizanju klimatskih i okolišnih ciljeva, uglavnom s pomoću politika i ulaganja, u skladu s Europskim aktom o klimi kojim se utvrđuje obveza postizanja klimatske neutralnosti do 2050., europskim zelenim planom i Pariškim sporazumom, čime se osigurava pravedna tranzicija uključiva za sve.

2.3. S obzirom na te velike izazove, valja napomenuti da su mladi generacija koja je najosjetljivija i najsvjesnija činjenice da treba djelovati kako bi se postigla okolišna održivost. Naime, ako danas postoji ijedno pitanje koje može uspješno povezati osjetljivost i vrijednosti mladih s otvorenim pitanjima našeg doba, uz velik inovacijski potencijal u modelima proizvodnje i potrošnje, onda je to pitanje okoliša, promicanja zdravlja i očuvanja biološke raznolikosti planeta.

2.4. Posljednjih je godina djelovanje u području klime mobiliziralo velik broj mladih u cijeloj Europi, a na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini pojavili su se brojni okolišni i društveni pokreti mladih koji demonstriraju i od vlada i oblikovatelja politika zahtijevaju poduzimanje konkretnih mjera za zaštitu okoliša i postizanje klimatske neutralnosti.

2.5. Godina 2022. proglašena je Europskom godinom mladih, ne samo zato da se mladima oda poštovanje i ulijevanjem nove nade, snage i vjere u budućnost pruži podrška kao generaciji najteže pogođenoj pandemijom, već i kao prilika da se istakne kako zelena i digitalna tranzicija nude nove perspektive i mogućnosti.

3. Sudjelovanje mladih u zelenoj tranziciji

3.1. Da bi se postigla pravedna zelena tranzicija, posredstvom europskog zelenog plana treba provesti UN-ov Program održivog razvoja do 2030. i njegovih 17 ciljeva održivog razvoja, među ostalim provedbom novog i uključivijeg modela upravljanja, koji može aktivno uključiti mlade u procese donošenja odluka.

3.2. Odluke koje politički čelnici danas donose o klimatskim promjenama i drugim okolišnim pitanjima imat će posljedice, i to pogotovo na današnje mlade i na buduće generacije. Mladi imaju pravo iznijeti svoje mišljenje o pitanjima koja na njih utječu. To je, među ostalim, navedeno u Programu održivog razvoja do 2030. u kojemu se mladi u okviru ciljeva održivog razvoja prepoznaju kao „ključni pokretači promjena”.

3.3. Iako se sve više prepoznaje uloga mladih u izgradnji održivijeg, uključivijeg i zelenijeg svijeta i unatoč tome što im je posvećena godina, mladima je u stvarnosti i dalje teško aktivno sudjelovati u tijelima koja donose odluke.

3.4. Posljednjih nekoliko godina mladi su, unatoč visokom stupnju aktivizma u području klimatskih promjena, sve nezadovoljniji političkim institucijama i u njih imaju sve manje povjerenja, zbog čega se smanjuje njihovo aktivno sudjelovanje u političkim strankama i na političkim izborima, bilo u svojstvu glasača bilo kandidata. To predstavlja prijetnju demokratskom sustavu i prepreku razvoju politika usmjerenih na budućnost, prvenstveno onih koje su potrebne za suočavanje s izazovima klimatske tranzicije i odgovaraju na različite senzibilnosti i potrebe. U tom pogledu EGSO smatra da bi promicanje sudjelovanja mladih u politici i drugim postupcima donošenja odluka trebalo biti prioritet i da bi trebalo istražiti sve mogućnosti kako bi ono bilo izvedivo i učinkovito na svim razinama.

3.5. Za početak bi trebalo utvrditi i nadvladati društvene, gospodarske i kulturne prepreke potpunom sudjelovanju mladih, koje također mogu biti posljedica nedostatka svijesti ili otežanog pristupa informacijama o mehanizmima sudjelovanja i zastupanja mladih. Drugi aspekt koji treba naglasiti odnosi se na nove, često neformalne načine na koje se mladi danas angažiraju i vode dijalog, često koristeći tehnologiju i društvene medije, a koje bi valjalo uzeti u obzir jer mogu mobilizirati cijele generacije.

3.6. Održivost je duboko ukorijenjena u stajalištima mladih o svijetu i njihovim procesima donošenja odluka, ali uz mnogo pragmatičnosti. Organizacije mladih, koje zastupaju interese milijuna mladih u Europi i bave se za njih osjetljivim pitanjima, stoga mogu imati važnu ulogu u osiguravanju ne samo toga da se u institucijama i civilnom društvu čuje glas mladih generacija, nego i da one ujedno dobiju priliku za pružanje smislenog i kvalificiranog doprinosa procesu donošenja odluka na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini⁽¹⁾.

3.7. Zbog toga EGSO naglašava važnost stvaranja mogućnosti za sudjelovanje najreprezentativnijih organizacija mladih – počevši od onih koje predstavljaju najranjivije mlade i one koji žive u najudaljenijim i ruralnim područjima – u oblikovanju politika i razrađivanju ideja o pitanjima održivosti.

3.8. Organizacije mladih mogu ispunjavati brojne funkcije i imati ključnu ulogu u širenju i provedbi projekata povezanih s okolišem i održivošću. Zbog toga EGSO poziva institucije EU-a da pomoću odgovarajućih i posebnih sredstava tim udrugama pruže strukturnu financijsku potporu kako bi organizacije mladih imale odgovarajuće uvjete za osiguravanje i razvoj sudjelovanja mladih u zelenoj tranziciji.

3.9. Međutim, sama uključenost nije dovoljna. U svim javnim politikama mora se uzeti u obzir učinak koji će one imati na mlade i njihova očekivanja, uključujući očekivanja budućih generacija. Stoga je potrebno provesti *ex ante*, *in itinere* i *ex post* evaluaciju svih ulaganja, među ostalim onih povezanih sa zelenom tranzicijom, kako bi se s pomoću pokazatelja sa sigurnošću utvrdili gospodarski, politički i društveni učinci koje će ona imati na mlade generacije.

3.10. EGSO potiče institucije EU-a i države članice da provedu mjere i mehanizme kako bi se osiguralo da se perspektiva mladih uzima u obzir u svim područjima politika, uz istodobno stvaranje prostora u kojemu mladi mogu pružiti koherentan i na sposobnostima utemeljen doprinos izazovima s kojima se suočavaju postupnim usvajanjem ocjene učinka EU-a iz perspektive mladih⁽²⁾.

3.11. I za planet i za napredan razvoj naših država članica potrebno je osnažiti mlade u četiri stupa: uključenost u procese promjene, mogućnost aktivnog sudjelovanja preuzimanjem odgovornosti za individualne i kolektivne odluke, poboljšanje znanja o promjenama koje se događaju i neizbježnim posljedicama zelene i digitalne tranzicije te razvoj vještina za intervenciju na kvalificirani način.

4. Zelena tranzicija u obrazovanju i na tržištu rada

4.1. Godina 2023. proglašena je Europskom godinom vještina. EGSO smatra da inicijative i politike koje će se usvojiti u tom kontekstu treba povezati sa zelenom tranzicijom, održivim razvojem i izazovima s kojima se mladi suočavaju u svijetu koji se brzo mijenja.

(1) Mišljenje EGSO-a „Ususret strukturiranom angažmanu mladih u području klime i održivosti u postupku donošenja odluka EU-a” (SL C 429, 11.12.2020. str. 44.)

(2) Mišljenje EGSO-a „Ocjena učinka EU-a iz perspektive mladih” (SL C 486, 21.12.2022., str. 46.)

4.2. U kontekstu klimatske i okolišne krize obrazovanje za održivost trebalo bi u školama postati prioritet. Obrazovni radnici od ključne su važnosti želimo li učenicima osigurati klimatsku pismenost i znanje i vještine nužne za sudjelovanje u zelenom gospodarstvu. Brojni su pristupi koje nastavnici i škole mogu primijeniti kako bi s učenicima razmotrili tu problematiku, ali to zahtijeva i kvalitetno obrazovanje za sve i dostojanstven rad za one koji obrazovanje pružaju. EGSO smatra da je ključno osigurati odgovarajuće financiranje na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini kako bi se pružila potpora projektima i inicijativama za poticanje i provedbu poučavanja i učenja u područjima okoliša i održivosti.

4.3. Pitanje strategije zelene tranzicije i održivog razvoja međusektorske je prirode. Stoga je potrebno voditi računa o obrazovanju i razvoju vještina koje se očekuju od mladih u vezi s tim pitanjem. U tu svrhu treba zauzeti međusektorski pristup kojim se mogu pružiti teorijske i praktične vještine, među ostalim provedbom i unapređenjem prelaska iz škole na posao i strukovnog naukovanja. Osposobljavanje o tim temama trebalo bi i strukturirati – osmisliti ga i razviti u skladu s pojedinim regijama i njihovim potrebama, u sklopu šireg nacionalnog okvira i s cjeloživotnim učenjem u vidu.

4.4. Podučavanje djece o pitanjima održivosti i zaštite okoliša trebalo bi započeti u ranoj, predškolskoj, dobi i nastaviti namjenskim programima tijekom cijelog školovanja. Stoga je važno da i nastavnici prođu posebno osposobljavanje i da im se osiguraju mogućnosti za kontinuirano unapređivanje vještina.

4.5. Uvođenje putova zelene i kulturne tranzicije u obrazovne procese podrazumijeva ponovno potvrđivanje obrazovne funkcije škole, kojoj je povjerena zadaća podupiranja građanskih putova koji učenike podučavaju novom i održivom načinu bivanja u svijetu. Učenici tako postaju protagonisti promjene koja ih usmjerava prema novom modelu društva koji okoliš stavlja u središte i omogućuje im da eksperimentiraju i šire nove načine života koji su u skladu s prirodom.

4.6. Trenutna situacija, koja se neprestano i brzo mijenja, iziskuje uspostavu inovativnih obrazovnih okruženja stvaranjem nove ekološke abecede usklađene s ciljevima Programa održivog razvoja do 2030. i usmjerene na metode provedbe kružnog gospodarstva i alate koje nudi pristup *life-cycle thinking* (promišljanja o životnom ciklusu) ⁽³⁾, pri čemu se uzimaju u obzir zaštita okoliša, socijalni i gospodarski razvoj te postizanje povezanih ciljeva.

4.7. EGSO naglašava da za borbu protiv klimatskih promjena svi moraju posjedovati znanje, naročito o svim aspektima održive potrošnje i proizvodnje, odgovornog donošenja odluka o hrani, smanjenja rasipanja hrane i upotrebe održive energije. Obrazovanje mladih trebalo bi poduprijeti cjeloživotnim učenjem roditelja i obrazovanjem građana ⁽⁴⁾.

4.8. Stoga će uspjeh ekološke tranzicije ovisiti o sposobnosti škola da djeluju u dogovoru s lokalnim vlastima i u skladu s izvanškolskim aktivnostima, a pogotovo s organizacijama mladih i organiziranim civilnim društvom, čime se povećava osviještenost i sudjelovanje običnih građana. U vezi s time, EGSO pozitivno ocjenjuje iskustvo projekta „Zeleni Erasmus” i s veseljem iščekuje njegovu provedbu.

4.9. Svijest, znanje i pozitivno vodstvo u pitanjima zaštite okoliša još su snažniji među mlađim generacijama, tj. generacijom Z ili „Gen Z” (osobe mlađe od 25 godina) i onima s višim stupnjem obrazovanja i jačim kulturnim alatima. To znači da će svijest i kvalitetne informacije vjerojatno rasti i konsolidirati se, ali i da se šansa za dobivanje potrebnih pozitivnih odgovora može povećati poboljšanjem obrazovanja mladih i jačanjem ljudskog kapitala u društvenoj i gospodarskoj sferi. S druge strane, niske obrazovne kvalifikacije i poteškoće pri ulasku u svijet rada ne samo da usporavaju rast zemlje, već i oslabljuju ulogu mladih kao aktivnih sudionika u novim procesima rasta koji su više u skladu s izazovima doba u kojemu žive.

⁽³⁾ <https://www.lifecycleinitiative.org/starting-life-cycle-thinking/what-is-life-cycle-thinking/>.

⁽⁴⁾ Mišljenje EGSO-a „Osnaživanje mladih radi postizanja održivog razvoja putem obrazovanja” (SL C 100, 16.3.2023., str. 38.)

4.10. Nema tranzicije bez vještina. Ključno je mladim i starijim radnicima pružiti vještine za upravljanje inovacijama potaknutima zelenom tranzicijom koja neizbježno ima, a i ubuduće će imati, znatan utjecaj na svijet rada. EGSO smatra da je važno ulagati u učenje temeljeno na radu. Učenje temeljeno na radu (niz praksi osposobljavanja i učenja koje se odvijaju u radnim kontekstima, posebno u obliku naukovanja) ključna je prednost za (ponovno) stjecanje tehničkih i međusektorskih vještina. Osposobljavanje na radnom mjestu, stažiranje i naukovanje tri su oblika koji na sebi svojstvene i različite načine doprinose stvaranju korisnog dijaloga između tržišnih potreba i individualnih vještina mladih. Socijalni partneri imaju ključnu ulogu u postizanju tog cilja putem socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja.

4.11. Zelena tranzicija mora biti pravedna i njome se moraju osigurati prekvalifikacija i usavršavanje radnika i kvalitetna radna mjesta za sve kako nitko ne bi bio zapostavljen. Zbog toga EGSO smatra da je ključno da politike osposobljavanja budu holističke, integrirane u industrijske politike, usklađene s drugim razvojnim strategijama i detaljno planirane na regionalnoj i lokalnoj razini u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima.

4.12. Trenutačno postoje dokazi o nepostojanju takvog holističkog pristupa i slabom širenju zelenih vještina, a time i zelenih radnih mjesta, posebno među onima s nižim razinama obrazovanja i vještina. Time se stvara opasnost od nove polarizacije između onih koji posjeduju zelene vještine i vrlo su zapošljivi u scenarijima koje otvara zelena tranzicija i onih koji su isključeni iz tih procesa osposobljavanja, imaju ograničene vještine i često se bave operativnim zadaćama koje bi mogle nestati zbog kombiniranog učinka zelene tranzicije i industrijske automatizacije.

4.13. Rodna ravnopravnost također mora biti sastavni dio strategija zelenog gospodarstva. Mlade su žene podzastupljene u tehnološkom i znanstvenom području jer nije vjerojatno da će odabrati specijalizirano obrazovanje u tim sektorima zbog rodni stereotipa prema kojima su određena radna mjesta isključivo muška. Da bi se osiguralo odgovarajuće sudjelovanje žena u sektorima koji zahvaljujući zelenoj tranziciji ostvaruju velik napredak, ti se stereotipi moraju suzbiti, a ključnu ulogu u tome može imati profesionalna orijentacija u školama. EGSO smatra da bi države članice trebale uložiti više sredstava u profesionalnu orijentaciju mladih tijekom školovanja i pružiti im podršku pri prelasku u svijet rada učinkovitim javnim službama za zapošljavanje koje su na odgovarajući način povezane s proizvodnom strukturom njihove regije.

4.14. Razvoj inovacija ključan je za uspjeh zelene tranzicije. Stoga, da bi se postigli željeni ciljevi, mlade ljude sklone poduzetništvu treba posebnim osposobljavanjem, potporama za inovativne projekte i odgovarajućom financijskom potporom poticati na inovacije.

4.15. Prema procjeni učinka ⁽⁵⁾ koju je provela Agencija EU-a za okoliš, zelena tranzicija u Europskoj uniji mogla bi do 2030. stvoriti milijun novih radnih mjesta, ali bi zbog nje posao moglo izgubiti između 500 000 i 2 milijuna ljudi. EGSO smatra da je državama članicama prioritet ulagati znatna sredstva (počevši od onih iz nacionalnih planova za oporavak i otpornost) u pružanje potpore poduzećima koja moraju preoblikovati svoje djelatnosti, u preraspodjelu viška radne snage i u podupiranje poduzetnika, osobito mladih, koji namjeravaju ulagati u zelena poduzeća.

Bruxelles, 22. ožujka 2023.

Predsjednica
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/swd-2020-176-final-part>.